

วัลลีลาของอภิชาติ จันทรแดง
ในกวีนิพนธ์ เรื่องประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง
The style of Apichart Chandaeng in poetry on Our Country and
Various of Narratives.

อภิชาติ บุญญะยัย¹, พชรพล เสงี่ยมศักดิ์², ณัฐชญา กิตยาพันธ์³
Athichart Boonyotyay¹, Patcharapon Sangiamsak², Natchaya Kittayapan³

¹ครุศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

¹Bachelor of Education Program in Thai Sisaket Rajabhat University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

²Assistant Professor, Faculty of Education, Sisaket Rajabhat University

³นักศึกษา, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

³Student, Faculty of Education Sisaket Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัลลีลาของอภิชาติ จันทรแดง ในกวีนิพนธ์ เรื่องประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง จำนวนรวมทั้งสิ้น 37 เรื่อง ผลการวิจัยแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นกลวิธีการนำเสนอเนื้อหา ส่วนที่สองคือกลวิธีการใช้ภาษา ที่กวีใช้ในการประพันธ์

ผลการศึกษาวัลลีลาของอภิชาติ จันทรแดง พบว่ามี 2 ประเด็น คือ 1. กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา พบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีในการตั้งชื่อเรื่อง โดยใช้ข้อความที่กล่าวถึงสถานที่ เช่น บนทางเท้า นอกจากนี้ยังมีการใช้เรื่องราวมาตั้งชื่อเรื่อง เช่น เด็ก ๆ ในร้านขนม เป็นการนำเหตุการณ์ที่น่าสนใจมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง การเปิดเรื่องในแต่ละเรื่อง ส่วนใหญ่เน้นการตั้งคำถาม และการชี้ให้เห็นเพื่อชวนให้ผู้อ่านได้ติดตาม รู้สึกสนใจเรื่องราว มีการนำเสนอเรื่องโดยการบอกเล่า เสนอเรื่องแบบรายละเอียดคลี่คลาย สำนึก เสนอโดยเน้นปรัชญา และการเสนอเรื่องโดยผ่านตัวละคร ผู้ประพันธ์มีกลวิธีการปิดเรื่องที่ที่น่าสนใจ ในแต่ละเรื่องพบการปิดเรื่องโดยสรุปด้วยเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับชื่อเรื่อง ปิดเรื่องด้วยการทิ้งท้ายคมคมที่ชวนให้ผู้อ่านคล้อยตาม และปิดเรื่องโดยการทิ้งคำถามไว้อย่างปริศนาเพื่อให้อ่านคิดต่อ เรื่องสุดท้ายของหนังสือกวีปิดท้ายเรื่องเล่าของเขาด้วยประโยคที่ทำให้เรานึกทบทวนสิ่งที่คนไกลอย่างเรา อาจรู้สึก ว่า “ดูจนเบื่อ” ให้ลึกและกว้างกว่าหน้าจอสี่เหลี่ยมที่เรียกว่าโทรทัศน์ 2. กลวิธีการใช้ภาษา พบว่า มีการใช้เสียงของคำ ได้แก่ การเล่นเสียงสัมผัสสระ มีการเล่นคำ ได้แก่ การซ้ำคำ มีการสรรคำ ได้แก่ การใช้คำเหมาะสมกับเหตุการณ์ และตัวละคร การใช้คำให้เกิดจินตภาพ และการใช้โวหารภาพพจน์

เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพของสิ่งที่กล่าวถึงในบทกวีได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สุดท้ายพบว่ามีการใช้สัญลักษณ์เพื่อทำให้เกิดการตีความใหม่

คำสำคัญ : วิจารณ์ลีลา, กวีนิพนธ์, อภิปาติ จันทรแดง

ABSTRACT

This research article aims to examine the style of Apichart Chandaeng in poetry on *Our country and many [other] tales*, totally 37 tales. The results descriptively reveal two issues that the poet applies to compose the style. The first relates to the issues is the strategies of content presentation, and the second issue is the language strategies.

The finding indicated that the Apichart Chandaeng's style were two issues: 1. The strategies of content presentation. The poet applied the significant strategies to denominate the tales by applying text that mentioned to the place such as *On the Pavement*. In addition, the poet also applied the several stories to denominate the title, for instance, *The Children in The Bakery*; furthermore, to convey the essential events for denominating the title name. The exposition emphasized the posing questions and persuading to the readers by identifying and presenting reminiscence. The rising action emphasized the philosophies and characters. The poetry had remained an interested climax by concluding the events corresponding to the title, ending with a quote for persuading the readers, and leaving the complicating question. The end of the tales required the memorable texts as demonstrated "sick of watching" to the reader for deeply perceiving besides a square screen, called television. 2. The language strategies indicated that mood and tone related a sound rhyme. Moreover, there was selecting a reduplicate for events and characters appropriately, consuming imagery words for, and choosing the figure of speech for obvious comprehension of the poet. Lastly, there were finding symbols to evoke recent interpretations.

Keywords: Style, Poetry, Apichart Chandaeng

บทนำ

ในปัจจุบันวรรณกรรมเป็นที่นิยม และได้รับความสนใจ เนื่องจากสามารถสะท้อนสภาพสังคมในปัจจุบัน ทั้งวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลและไม่ได้รับรางวัล แต่ทุกผลงานล้วนมีคุณค่ามีเรื่องราวที่แตกต่างกันสำหรับวรรณกรรมที่ต้องกล่าวถึง นั่นคือ กวีนิพนธ์ เพราะมีการใช้ภาษาที่แตกต่างจากงานเขียนทั่วไป มีความไพเราะและต้องอาศัยการตีความ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนักเขียนที่สร้างสรรค์ผลงานให้น่าสนใจ

กิตติมา จันทรลาว (2555) กล่าวว่า กวีนิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมไทย และเป็นมรดกทางปัญญาที่มีคุณค่าต่อสังคมการแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การใช้ภาษาของคนในชาติโดยกวีใช้

ภาษาวรรณศิลป์มาถ่ายทอดอารมณ์ ความนึกคิด และความรู้ผู้ผู้อ่าน กวีนิพนธ์ในแต่ละยุคสมัย และกวีแต่ละท่านย่อมมีลักษณะบางอย่างที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับอัตลักษณ์การสร้างสรรคบทกวีของกวีนั้น ๆ อันแสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของกวี จึงทำให้กวีนิพนธ์มีหลายรูปแบบ มีพัฒนาการตลอดเวลา และเป็นงานวรรณศิลป์ที่ทรงคุณค่า

จากการกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า กวีนิพนธ์เป็นมรดกทางปัญญาที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ของไทย ในส่วนของกวีนิพนธ์ในแต่ละยุคสมัย กวีแต่ละท่านย่อมมีลักษณะบางอย่างที่ไม่เหมือนกัน อัตลักษณ์การสร้างสรรคหรือแนวคิดในด้านต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์มีหลากหลายรูปแบบ ดังนั้นกวีนิพนธ์จึงเป็นงานวรรณศิลป์ทางปัญญาที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย

วันลีลา เป็นสำนวนที่แสดงความคิดเห็นของผู้เขียนออกเป็นภาษา สำนวนของผู้เขียนคนไหนก็เท่ากับเป็นกระแงเงาส่องให้เห็นลักษณะจิตใจของผู้เขียนคนนั้น (เปลื้อง ณ นคร, 2542) อีกนัยหนึ่งคือ ศิลปะการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดและเจตคติของผู้เขียนได้แก่ การเลือกเฟ้น ถ้อยคำ การสร้างประโยคการใช้ภาพพจน์ การสร้างจินตภาพ การดำเนินเรื่อง การบรรยาย และการพรรณนาความ (เจือ สตะเวทิน, 2518)

จากการกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าวันลีลา หมายถึง รูปแบบหรือลักษณะของภาษาที่ใช้ซึ่งแตกต่างโดยปริบทหรือสถานการณ์การใช้ภาษา สำนวนมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวบุคคล

นอกจากนี้ กระวีเพชร คงรอด (2557) ได้ทำการศึกษาวันลีลาของหนุ่มเมืองจันท์ในหนังสือรวมบทความเรื่อง “คำถามสำคัญกว่าคำตอบ” โดยศึกษาจากจากคอลัมน์ฟาสต์ฟู้ดธุรกิจในนิตยสารมติชนสุดสัปดาห์และ “มาร์เก็ตติ้ง” ของ สรกล อดุลยานนท์ ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ จำนวน 15 บทความ เพื่อศึกษาว่าหนุ่มเมืองจันท์ มีวันลีลาในการเขียนบทความอย่างไรผลการวิจัยพบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีในการนำเสนอเนื้อหาด้วยการตั้งชื่อเรื่อง โดยใช้คำแสดงการเสนอความคิด ใช้ชื่อเฉพาะหรือชื่อสถานที่สำคัญในเรื่อง ใช้วิธีขัดความหรือแย้งความ และใช้ถ้อยคำที่เร้าความสนใจ ผู้เขียนท้าทายความ ตั้งคำถาม และใช้เรื่องเล่าในส่วนของกาเปิดเรื่อง ผู้เขียนดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาและสลับเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังขยายความประเด็นหลักด้วยเหตุการณ์ที่ผู้เขียนประสบ ยกตัวอย่างประสบการณ์ของบุคคลอื่น และจากเรื่องราวของบุคคลสำคัญที่เป็นที่รู้จัก รวมทั้งมีการอ้างอิงเอกสารหรือข้อมูล หนุ่มเมืองจันท์ปิดเรื่องด้วยการเล่าเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับชื่อเรื่องใช้คำคม ฝากข้อคิดและหักมุม ในส่วนของการใช้ภาษาหนุ่มเมืองจันท์ใช้ภาษาไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความเป็นกันเอง ใช้คำแสดงภาพและคำยืมจากภาษาต่างประเทศ ใช้ประโยคบอกเล่าเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย ใช้ประโยคปฏิเสธเพื่อแสดงความขัดแย้ง ใช้ประโยคคำถามหรือ ปฏิเสธและใช้ประโยคขอรู้หรือชักชวนเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดตาม นอกจากนี้ยังใช้โวหารภาพพจน์อุปมาและอุปลักษณ์ เพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม และใช้โวหารอติพจน์เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพและคุณสมบัติของสิ่งที่กล่าวถึงในบทความได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อภิชาติ จันทรแดง ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า ประจำปี 2553 จากรัฐสภา จากบทกวี “เงา (ไม่มีใครอยากไปปัตตานี)” นอกจากนี้ยังมีงานเขียนอีกมากมาย เช่น ประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งเป็นหนังสือที่เล่าเรื่องราวของแต่ละวันแต่ละอย่างที่มีผลต่อตัวเรา ต่อสภาพสังคม เรื่องราวมากมายเกิดขึ้นบางเรื่องน่าตื่นเต้นยินดี แต่หลายเรื่องราวก็ทำให้เรารู้สึกตระหนก หวาดกลัว สะเทือนใจ และเจ็บปวด นับวันเรื่องราวเหล่านั้นก็มีผลต่อโลกแห่งความไร้ระเบียบย้อมส่งผลต่อกันทางใดทางหนึ่งและเกี่ยวข้องกับเราอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ นอกจากนี้ยังเป็นอีกหนึ่งผลงานที่มีคุณภาพในเรื่องกลวิธีการประพันธ์ งานเขียนของอภิชาติ จันทรแดง มีลักษณะเฉพาะตัว สามารถถ่ายทอดเรื่องราวด้วยถ้อยคำที่เรียบง่ายเหมาะกับผู้อ่านทุกเพศทุกวัย เช่น การใช้เสียงของคำดังตัวอย่างบทประพันธ์ต่อไปนี้

เธอตายเดี่ยว ฉันเปลี่ยนเปล่าเศร้าความหลัง

ฉันระวัง เธอระแวงทุกแห่งหน

เธอเหลียวกลับ ฉันหวนคืน สะอื้นจน-

ฉันสับสน เธอหน่าย ละอายใจ

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้นเป็นกลวิธีการประพันธ์หนึ่งในเรื่องการใช้เสียงของคำด้านสัมผัสอักษรซึ่งเป็นอักษรเดียวเรียง 2 คำ เรียกว่า คู่ นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้ภาพพจน์ด้านอุปมา เป็นการเปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า “เป็น” “เท่า” คือ ฯลฯ ในการเปรียบเทียบดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

เป็นเรื่องไม่รู้จบ-ระบบทุน

ที่เคยคุ้มหมุนคว้าง อย่งไรเล่า

เป็นเรื่องดีร้ายใด ใครคาดเดา

หวังทันเท่า-เราเจ็บตาย ขายเลือดเนื้อ

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ทำให้คณะผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยงานที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอภิชาติ จันทรแดง เพื่อจะได้ทราบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาและใช้ภาษาอย่างไรจึงทำให้ผู้อ่านประทับใจ ทำให้งานประพันธ์ของกวีมีความน่าสนใจ และเป็นที่ยอมรับ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิจัยงานศิลปะของอภิชาติ จันทรแดง ในกวีนิพนธ์ เรื่องประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาวิจัยงานศิลปะของอภิชาติ จันทรแดง ในกวีนิพนธ์เรื่อง ประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง คณะผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีการดำเนินการศึกษา โดยใช้กระบวนการเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาหนังสือ ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะ ในการศึกษาการนิพนธ์เรื่องประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง รวมทั้งสิ้น 37 เรื่อง

ผลการดำเนินวิจัย

1. กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา

1.1 การตั้งชื่อเรื่อง

อภิชาติ จันทรแดง ตั้งชื่อเรื่องหลายลักษณะส่วนมากจะเน้นการใช้ข้อความที่กล่าวถึงสถานที่ เช่น บนทางเท้า หมอกควันที่ช่องประตู ประเทศของเรา บนรถบรรทุกทหาร บนเส้นทางไปยะลา ทางบนภูเขา หยดน้ำตาบนหลุมฝังศพ เป็นต้น ซึ่งหนังสือเล่มนี้จะเน้นไปที่การบอกเล่าเรื่องราวจากสถานที่ต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์ได้พบเจอ

นอกจากนี้ยังมีการใช้เรื่องราวมาตั้งชื่อเรื่อง เช่น เด็ก ๆ ในร้านขนม สีน้าขี้ดิน บ้านทึบของเด็กหญิงฮาซานิ เข้าวันหนึ่ง การลุกลามของความตาย กลับจากงานศพ เป็นต้น เป็นการใช้เรื่องราวส่วนหนึ่งของบทกวีมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง

1.2 การเปิดเรื่อง

ในกวีนิพนธ์เรื่องประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง อภิชาติ จันทรแดง ใช้ความน่าที่ใจให้ผู้อ่านใคร่รู้ในส่วนเนื้อเรื่อง ได้แก่ การทำความ เพื่อเกริ่นนำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงความเป็นมาของบทกวีแต่ละเรื่อง และปูพื้นฐานให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวพอสังเขป ช่วยให้ผู้อ่านสนใจติดตามในส่วนของเนื้อเรื่องว่าจะดำเนินไปอย่างไร ในหนังสือเล่มนี้ อภิชาติ จันทรแดง ได้ทำความเข้าใจการใช้ชีวิตประจำวัน ว่าผู้ประพันธ์ได้พบเจอเรื่องราวมากมาย ทั้งเรื่องที่น่ายินดี และเรื่องราวที่ทำให้ตื่นตระหนก หวาดกลัว โศกเศร้า สะเทือนใจ และความเจ็บปวด ในหนังสือเล่มนี้ จึงมุ่งเน้นถึงการเล่าเรื่องราว ความน่าสนใจนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้ประพันธ์ยังเปิดเรื่องด้วยการตั้งคำถาม ซึ่งเป็นกลวิธีในการสร้างความเป็นกันเองกับผู้อ่านเสมือนผู้เขียนกำลังสนทนากับผู้อ่านก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของเรื่องในส่วนเนื้อเรื่อง

การเปิดเรื่องในแต่ละเรื่อง ส่วนมากจะเน้นการตั้งคำถาม และการชี้ให้เห็นเพื่อให้ผู้อ่านได้ติดตามและสนใจเรื่องราว เช่น เรื่องหมอกควันที่ช่องประตู ผู้ประพันธ์ขึ้นต้นบทกวีว่า “ผ่านเข้ามาตั้งแต่เมื่อใด?” เรื่องบ้านทึบของเด็กหญิงฮาซานิ ผู้ประพันธ์ขึ้นต้นบทกวีว่า “จะเริ่มต้นอย่างไรในเช้านี้”

1.3 การนำเสนอ

การนำเสนอเป็นกลวิธีของการประพันธ์ ที่จะทำให้เห็นว่าผู้แต่งสามารถนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ ขวนติดตามหรือไม่อย่างไร ในหนังสือเล่มนี้ก็ได้นำเสนอเหตุการณ์เล็ก ๆ ของคนเล็ก ๆ ในพื้นที่ที่เกิดความไม่สงบ ณ ดินแดนปลายด้ามขวานมาสะท้อนให้เห็นภาพการปรับตัวของผู้คน เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างปกติที่สุดท่ามกลางความไม่ปกติอย่างยิ่งในชุมชน คณะผู้ศึกษาพบการนำเสนอของ อภิชาติ จันทรแดง ซึ่งใช้กลวิธีต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 เสนอโดยการบอกเล่า

การเสนอโดยการบอกเล่า กิตติมา จันทรลาว (2555) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เขียนเป็นผู้บรรยายเหตุการณ์ เช่น

หลังพ้อจากไป...

ข้าพเจ้าเรียกช่างซ่อมบ้าน

รื้อชั้นบน-ห้องนอนเก่าตามกาล

บุกระเบื้องขอบชาน-ดูแปลกไป

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นการเล่าเรื่องถึงการเปลี่ยนแปลง เมื่อไม่มีเสาหลักของครอบครัว หรือส่วนหนึ่งของหัวใจหลัก ซึ่งคือพ่อที่แต่ก่อนเคยดูแลบ้าน เมื่อเขาจากไปจึงต้องเรียกช่างมาดูแลบ้านแทน ซึ่งจะผิดแปลกไปจากเดิมที่เคยเป็นมา

1.3.2 เสนอเรื่องแบบรายละเอียดคลี่คลาย

การเสนอเรื่องแบบรายละเอียดคลี่คลาย กิตติมา จันทรลาว (2555) กล่าวว่าคือการอาศัยความรู้สึกนึกคิดเป็นหลัก ผู้เขียนเป็นผู้เสนอหรือผู้สื่อสารความรู้สึกนึกคิดนั้น ๆ เช่น

เธอ ฉันทแล้ว จะอย่างไรในจุดหมาย

ฉันคนดี เธอคนร้าย คล้ายว่างเปล่า

เธอคนดี ฉันคนร้าย คล้าย 'รูปเงา'

ฉันและเธอจึงตื่นเร้า ปวดร้าวนัก!

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่ากวีได้สื่ออารมณ์ โดยใช้คำว่ารูปเงา เป็นสื่อที่แสดงให้เห็นว่า ในแต่ละสิ่งนั้นมี 2 แง่ คือ ความดี และ ความชั่ว

1.3.3 เสนอโดยเน้นปรัชญา

การเสนอโดยเน้นปรัชญา ซึ่งผู้เขียนมุ่งแทรกข้อความที่ต้องการเน้นแนวคิด หรือหลักปรัชญา เช่น

และยังคงเป็นไปในหัวอก

อีกความตายคว้างตกอยู่ตรงหน้า

ผ่านคืนคืนหลับในโรยรา

คล้ายพันธสัญญา-ปรากฏการณ์

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีการสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาความไม่จีรัง คือ ความตายที่ทุกคนจะต้องประสบและหลีกเลี่ยงไม่ได้

1.3.4 เสนอเรื่องโดยผ่านตัวละคร

การเสนอเรื่องผ่านตัวละคร ให้เป็นผู้อ่านทอดเรื่องราวหรือสื่อสารความคิดความรู้สึกต่อผู้อ่าน เช่น

แม่จ๋า รพหยุดทำไมแม่

ไม่ใช่แม่ โรงพยาบาลยังไกลห่าง

มีทหารมากมาย-ชุดลายพราง

เข้ากันขวางปิดถนนไว้

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีตัวละครอยู่ 3 ตัวละคร คือ แม่ ลูกทหาร ที่อธิบายถึงเหตุการณ์ความวุ่นวายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในขณะที่จะไปโรงพยาบาล มีทหารมาปิดกั้นขวางทาง เพื่อมารักษาความปลอดภัยจากเหตุการณ์ดังกล่าว

1.4 การปิดเรื่อง

ในแต่ละเรื่องผู้ประพันธ์มีกลวิธีการปิดเรื่องที่น่าสนใจ คือสรุปด้วยเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับชื่อเรื่องเช่น เรื่องบรรณบรรทุกทหาร ผู้ประพันธ์ปิดเรื่องด้วยคำว่า “นี่แหละ ชายแดนใต้-ไฉนมา” ปิดเรื่องด้วยการทิ้งท้ายคมคมที่ชวนให้อ่านคล้อยตาม และปิดเรื่องโดยการตั้งคำถามไว้อย่างปริศนา เพื่อให้ผู้อ่านคิดต่อ เช่นเรื่องหมอกควันที่ช่องประตู ผู้ประพันธ์ปิดเรื่องด้วยคำว่า “เรายังยืนอยู่ไหม?” เป็นเรื่องราวที่เปรียบหมอกควันเสมือนความเจ็บปวด สุดท้ายของหนังสือกวีปิดท้ายเรื่องเล่าของเขาด้วยประโยคที่ทำให้เรานึกทบทวนสิ่งที่คนไกลอย่างเราอาจรู้สึกกว่า “ดูจนเบื่อ” ให้ลึกและกว้างกว่าหน้าจอสื่อเหลี่ยมที่เรียกว่าโทรทัศน์

2. กลวิธีการใช้ภาษา

2.1 การใช้เสียงของคำ

2.1.1 การเล่นเสียงสัมผัสสระ

สัมผัสสระ คือ การวางเสียงสระให้กลมกลืนกันด้วยสระ สัมผัสสระที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของอภิชาติ จันทรแดง มีลักษณะดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) สระเดียว เรียงกัน 2 คำ เรียกว่า เคียง ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของอภิชาติ จันทรแดง ดังนี้

เป็นคนอื่นหมิ่นแสบ ดูแคลนเรา
เป็นเงือกเงาแปลกหน้า มารุกไล่
เป็นเท้ายำข่มลมหายใจ
ในนามความสิ้นไร้ของหมู่เรา

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์หนึ่งในเรื่องการใช้คำ คือ ด้านการเล่นเสียงสัมผัสสระ ซึ่งเป็นสระเดียว เรียงกัน 2 คำ เรียกว่า เคียง จากบทประพันธ์ช่วงหนึ่ง “เป็นคนอื่นหมิ่นแสบ ดูแคลนเรา” มีสระเดียว เรียงกัน 2 คำ คือ อื่น-หมิ่น เรียกว่า เคียง ที่มาจากสระอือทั้งคู่

2) สองสระเรียงกันละ 2 คู่ เรียกว่า ทบเคียง ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของ อภิชาติ จันทรแดง ดังนี้

มาที่วันก็คืนพันหมื่นครั้ง
ก็ล้มตายพ่ายพัง ยังพบผ่าน
ก็กระทำซ้ำเติม เกินหยัดทาน
สุดขอบฟ้าสะท้อนสะท้อนชม

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์การเล่นเสียงสัมผัสสระ โดยใช้สองสระเรียงกัน 2 คู่ เรียกว่า ทบเคียง เช่น “ตายพ่ายพังยัง” เป็นการใช้อย่างสองสระเรียงติดกัน 2 คู่ เพื่อให้บทกวีมีความไพเราะสละสลวยและมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

3) สระอื่นแทรกกลาง 1 คำ ถ้าอยู่ต้นวรรคหรือกลางวรรค เรียกว่า แทรกเคียง ถ้าอยู่ท้ายวรรค เรียกว่า เทียบแอก ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของอภิชาติ จันทรแดง ดังนี้

เธอตายเดียว ฉันเปลี่ยนเปล่า เสร้าความหลัง
ฉันระวัง เธอระแวงทุกแห่งหน
เธอเหลียวกลับ ฉันทวนคืน สะอื้นจน-
ฉันลับสน เธอวุ่นวาย ละอายใจ

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์การเล่นเสียงสัมผัสสระ โดยใช้สระอื่นแทรกกลาง 1 คำ โดยอยู่ต้นวรรคหรือกลางวรรค เรียกว่า แทรกเคียง เช่น เดียวฉันเปลี่ยน มีคำว่า “ฉัน” มาแทรกกลางระหว่างเดียวกับเปลี่ยน และใช้สระอื่นแทรกกลาง 1 คำ โดยอยู่ท้ายวรรค เรียกว่า เทียบแอก เช่น วายละอาย ซึ่งมีคำว่า “ละ” มาแทรกกลางระหว่างวายกับอาย เพื่อให้บทกวีมีความไพเราะสละสลวยและมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

2.1.2 การเล่นเสียงสัมผัสอักษร

สัมผัสอักษร คือ การใช้เสียงของคำประเภทเดียวกันซึ่งมีทั้งคำสัมผัสอักษรที่พยัญชนะต้นเป็นตัวเดียวกันและพยัญชนะต้นเป็นเสียงเดียวกัน สัมผัสอักษรที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของอภิลักขิต จันทรแดง มีลักษณะดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) อักษรเดียวเรียง 2 คำ เรียกว่า คู่ ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของ อภิลักขิต จันทรแดง ดังนี้

ข้าวเด่นข้าวดังทั้งข้าวแปลก
ข้าวแรกข้าวหลังข้าวหลังไหล
ข้าวหวานข้าวขมคมข้าวใคร
ข้าวหวานฝากไว้ไม่เว้นวัน

(อภิลักขิต จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิลักขิต จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์การเล่นเสียงสัมผัส พยัญชนะหรือสัมผัสอักษร โดยใช้อักษรเดียวเรียง 2 คำ เรียกว่า คู่ คือ หลัง-ไหล ข้าว-ขม เว้น-วัน เป็นการ ใช้พยัญชนะตัวเดียวกันเรียงกัน 2 คำ เช่น ข้าวขม คือ พยัญชนะ ข-ข เพื่อให้บทกวีมีความไพเราะและ สละสลวยมากยิ่งขึ้น

2) อักษรเดียวเรียง 3 คำ เรียกว่า เทียบคู่ ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของ อภิลักขิต จันทรแดง ดังนี้

ข้าวเคี้ยวข้าวขัน-คนเป็นข้าว
ข้าวเค็มข้าวคาวข้าวข้าขัน
ข้าวดีข้าวค่วนข้าวติดมัน
ข้าวยาวข้าวสั้นผ่นข้าวไป

(อภิลักขิต จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิลักขิต จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์การเล่นเสียงสัมผัส พยัญชนะหรือสัมผัสอักษร โดยใช้อักษรเดียวเรียง 3 คำ เรียกว่า เทียบคู่ คือ ข้าวข้าขัน เป็นการ ใช้พยัญชนะตัวเดียวกันเรียงกัน 3 คำ คือ ข้าวข้าขัน คือ พยัญชนะ ข-ข-ข เพื่อให้บทกวีมีความ ไพเราะและสละสลวยมากยิ่งขึ้น

3) อักษรเดียวเรียง 4 คำ เรียกว่า เทียบมรด ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของ อภิลักขิต จันทรแดง ดังนี้

จนเลื่อนจากความจริงไม่นิ่งชด
ยิ่งโยกไกวแกวัด หลงพลัดหล่ม
ใต้เงื้อมเงาเขลาขลาด-ชาตินิยม
หัวใจจึงจ่อมจมไม่เจือจาง

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์ การเล่นเสียงสัมผัส พยัญชนะหรือสัมผัสอักษร โดยใช้อักษรเดียวเรียง 4 คำ เรียกว่า เทียบรล คือ ใจจึงจ่อมจม เป็นการใช้อยัญชนะตัวเดียวกันเรียงกัน 4 คำ เช่น พยัญชนะ จ-จ-จ-จ เพื่อให้บทกวีมีความไพเราะและสละสลวยมากยิ่งขึ้น

4) อักษรเดียวเรียง 5 คำ เรียกว่า เทียบรล ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของ อภิชาติ จันทรแดง ดังนี้

ไอ้ ไยเล่าเหยาเรือนเหมือนไม่รัก
คอยข่มจมปลักความเหลวไหล
ยั่วเหยาหยอกรากหญ้า อา...ยากไร้
ย่าเยื่อใยไปเย้ยเยาะอยู่เยือกเย็น

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์ การเล่นเสียงสัมผัส พยัญชนะหรือสัมผัสอักษร โดยใช้อักษรเดียวเรียง 5 คำ เรียกว่า เทียบรล คือ “เย้ยเยาะอยู่เยือกเย็น” เป็นการใช้อยัญชนะตัวเดียวกันเรียงกัน 5 คำ เช่น พยัญชนะ ย-ย-ย-ย-ย เพื่อให้บทกวีมีความไพเราะและสละสลวยมากยิ่งขึ้น

5) สองอักษรเรียงกัน อักษรละ 2 คู่ เรียกว่า ทบคู่ ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของอภิชาติ จันทรแดง ดังนี้

ใครว่าประเทศนี้สันติสุข
คุณิยการสู้รบแผ่ขยาย
ทุนนิยมข่มโยก-สาธยาย
เชิญแข่งขันปั่นป่วนความอัปจน

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์ การเล่นเสียงสัมผัส พยัญชนะหรือสัมผัสอักษร โดยใช้สองอักษรเรียงกัน อักษรละ 2 คู่ เรียกว่า ทบคู่ คือ “แข่งขันปั่นป่วน” เป็นการใช้อยัญชนะสองพยัญชนะเรียงติดกัน พยัญชนะละ 2 คู่ เช่น พยัญชนะ ข-ข-ป-ป เพื่อให้บทกวีมีความไพเราะ สละสลวยและมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

6) อักษรคั่นกลาง 1 คำ เรียกว่า แทรกคู่ ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของ อภิชาติ จันทรแดง ดังนี้

ข้าวแม่นข้าวมันจึงมีมาก
ข้าวยากข้าวง่ายให้ข้าวสอน
ข้าวหนักข้าวเบาเราะละคร
ข้าวเป็นตอนตอนค่อยติดตาม

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์ การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะหรือสัมผัสอักษร โดยใช้อักษรคั่นกลาง 1 คำ เรียกว่า แทรกคู่ คือ “ตอนตอน ค่อยติดตาม” เป็นการ ใช้พยัญชนะอื่นมาคั่นกลาง 1 คำ เช่น “ค่อย” มาคั่นกลางระหว่าง “ตอนตอน” กับ “ติดตาม” เพื่อให้บทกวีมีความไพเราะสละสลวยและมี ความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

7) อักษรแทรกอยู่ 2 คำ เรียกว่า แทรกรถ ที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของ อภิชาติ จันทรแดง ดังนี้

เป็นเรื่องของวิถีประเทศชาติ
ที่เขียนวาดดอกหวังสะพรั่งไหว
เป็นเรื่องวัฒนธรรมกระหน่ำนัย
ที่เร้นไหลกระสแลเลือด มิเหือดจาก

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์ การเล่นเสียงสัมผัส พยัญชนะหรือสัมผัสอักษร โดยใช้อักษรแทรกอยู่ 2 คำ เรียกว่า แทรกรถ คือ “หวัง สะพรั่งไหว” เป็นการ ใช้พยัญชนะอื่นมาแทรกอยู่ 2 คำ เช่น คำว่า “สะพรั่ง” มาแทรกอยู่ระหว่าง หวัง กับ ไหว เพื่อให้บทกวีมีความไพเราะและสละสลวยและมี ความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

2.2 การเล่นคำ

2.2.1 การซ้ำคำ

สุจิตรา จงสถิตวัฒนา (2549) อธิบายว่า การซ้ำคำซ้ำความ ถือเป็นการกล่าวซ้ำในคำเดียวกันหรือหลายคำ หรืออาจใช้คำที่มีความหมายกลมกลืนสอดคล้องกันจึงเป็นการสร้างความชัดเจนหนักแน่นของสารและอารมณ์ที่กวีต้องการจะสื่อ

ธนศ เวศร์ภาดา (2549) อธิบายสอดคล้องกับสุจิตรา จงสถิตวัฒนา ว่าการใช้คำเดียวกล่าวซ้ำหลายแห่งในบทประพันธ์บทหนึ่ง เพื่อย้ำความให้หนักแน่นขึ้น การซ้ำคำในแง่วรรณศิลป์มักจะซ้ำคำที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยสร้างความชัดเจนหนักแน่นของสารที่กวีต้องการสื่อ

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2517) เรียกการซ้ำคำว่า การกล่าวซ้ำ อธิบายเพิ่มเติมว่า ได้ผลเป็นสองประการ คือ ได้ผลในการเล่นคำให้มีเสียงไพเราะ และยังได้ผลในด้านการเน้น หรือย้ำความนั้นให้ชัดเจนตระหนักยิ่งขึ้น เป็นการสร้างเอกภาพเน้นความนั้น

การซ้ำคำเป็นกลวิธีที่ทำให้มีความงดงามทั้งเสียงและความหมาย ปรากฏในกวีนิพนธ์ของ อภิชาติ จันทรแดง คือการซ้ำคำต้นวรรค มีดังนี้

ข่าวเคี้ยวข้าวชั้น-คนเป็นข่าว

ข่าวเค็มข่าวคาวข่าวขำขัน

ข่าวดีข่าวด่วนข่าวดีดมั่น

ข่าวยาวข่าวสั้นผันข่าวไป

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์ การเล่นคำ คือ การใช้ คำซ้ำ คือ คำว่า “ข่าว” อยู่ในต้นวรรคของบทกวี จากบทประพันธ์ข้างต้นกล่าวถึงการไม่สนใจความเป็นมาเป็นไปของบ้านเมือง

2.3 การสรรคำ

การสรรคำ เป็นกลวิธีการเลือกสรรใช้ถ้อยคำในงานประพันธ์ของกวี เพื่อให้บทกวี มีความหมายที่ลึกซึ้งสะเทือนอารมณ์ และเสียงไพเราะงดงาม อันก่อให้เกิดความซาบซึ้งสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน ดังที่ ธเนศ เวศร์ภาดา (2549) อธิบายว่า การเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะแก่เนื้อความบริบท ตัวละคร เช่น เลือกสรรคำที่มีศักดิ์สูง สร้างลีลาที่งดงามตระการ เลือกสรรคำที่เรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง ในการวิเคราะห์กวีนิพนธ์ของ อภิชาติ จันทรแดง ปรากฏว่ามีการสรรคำมาใช้ที่น่าสนใจดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.3.1 การใช้คำเหมาะสมกับเหตุการณ์ และตัวละคร อภิชาติ จันทรแดง เลือกใช้คำที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ และตัวละคร ทำให้เกิด อารมณ์ ดังนี้

ลึกแคไหนในความเจ็บปวด

เหมือนทะเลทรายโล่งร้อนตอนกลางวัน

ฉับพลันยะเยือกหนาวครวญคำคืน

เราจะบอกเล่าเรื่องราวใดในความโศกเศร้า

เรามีชีวิตอยู่อย่างไร

ในเมื่อบางสิ่งบางอย่างกำลังหายไป

ทิ้งให้เราโดดเดี่ยวเหมือนผลโลก

ที่หมุนคว้างกลางเว็จจักรวาล

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์การเล่นคำ คือ การใช้คำเหมาะสมกับเหตุการณ์ และตัวละคร ซึ่งสื่อถึงอารมณ์ความเจ็บปวดทรมานจากความเหงาเดียวดายที่ทำให้ชีวิตโศกเศร้า

2.3.2 การใช้คำให้เกิดจินตภาพ

ภาพในจิต หรือจินตภาพ (Image) หมายถึง ภาพที่ปรากฏในจินตนาการตามที่เคยประสบผ่านพบมา ภาพในจินตภาพนี้เป็นภาพที่เห็นด้วยใจคิด ด้วยความรู้สึก ในทางวรรณคดีถือว่า วิธีสร้างภาพในจิตหรือสร้างจินตภาพ มีคุณค่าอย่างยิ่งในด้านสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และด้านความรู้สึกร่วมในวรรณคดีนั้น ๆ ในการวิเคราะห์กวีนิพนธ์ ผู้จัดทำพบว่า อภิชาติ จันทรแดงมีการใช้คำที่ก่อให้เกิดจินตภาพ ในการสื่อความหมาย ดังนี้

และแล้วก็เช่นกัน ณ วันนี้
 ชาวทีวีมีคนตาย ใจหาย-สิ้น
 สองเด็กน้อย-มือใดได้ลงทัณฑ์
 ส่วนแม่นั้นหวนว่าซาพิการ
 หลังระเบิดบอมบนักร้านขนม
 รื้อสายลมหยอกล้อกล่ยม่าน
 สะเทือนอก อุกอาจเกินทัดทาน
 โลกสั่นสะท้านสะทกซม

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า อภิชาติ จันทรแดง ใช้กลวิธีการประพันธ์การเล่นคำ คือ การใช้คำให้เกิดจินตภาพ ทำให้เห็นภาพจากความรุนแรง ที่เกิดจากเหตุระเบิด มีผู้ล้มตายและบาดเจ็บมากมาย กวีได้ใช้คำมาเป็นสื่อที่ส่งผ่านถึงผู้อ่านอย่างสะเทือนใจ และยังมีการกล่าวถึงการรายงานข่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นอาณัติ

2.4 การใช้โวหารภาพพจน์

การใช้ภาพพจน์ (Figure of speech) เป็นวิธีใช้ภาษาซึ่งคำหรือสำนวนที่ใช้มีความหมายไม่ตรงตามตัวหนังสือ การใช้ถ้อยคำในลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ หรืออารมณ์บางอย่างซึ่งยากแก่การบรรยายด้วยการใช้ภาษาอย่างตรงไปตรงมา และนอกจากนี้ การใช้ภาพพจน์มิได้มีแต่เฉพาะบทร้อยกรอง ในร้อยแก้ว นักเขียนก็นิยมใช้วิธีการสร้างภาพพจน์เช่นเดียวกัน การใช้ภาพพจน์ในการแต่งทำให้ผู้อ่านได้ร่วมเข้าใจคิดและรู้สึกอย่างเข้าถึงอารมณ์ยิ่งขึ้น ตามที่ผู้แต่งเสนอ ในการศึกษางานกวีนิพนธ์ของ อภิชาติ จันทรแดง ผู้จัดทำพบว่า มีการใช้ภาพพจน์ ดังนี้

2.4.1 อุปมา (Simile)

อุปมา คือ ความเปรียบซึ่งเกิดจากการบอกความเหมือนกันของสิ่งของสองสิ่ง ด้วยคำที่แสดงการเปรียบเทียบ เช่น ราวกับ เหมือน ประหนึ่ง ดุจ ดัง เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ย่อยยากขึ้น เช่น

ลึกลับในใจความเจ็บปวด

เหมือนทะเลทรายโล่งร้อนตอนกลางวัน

ฉับพลันเยือกหนาวครวญคร่ำ

เราจะบอกเล่าเรื่องราวใดในความโศกเศร้า

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากวินิพนธ์ข้างต้น ใช้กลวิธีการประพันธ์ คือ การใช้โวหารภาพพจน์ อุปมา คือความเปรียบซึ่งเกิดจากการบอกความเหมือนกันของสิ่งของสองสิ่งด้วยคำ ที่แสดงการเปรียบเทียบ ดังในบทประพันธ์ข้างต้น ใช้คำว่า “เหมือน” มีการอุปมาหรือเปรียบเหมือน คือ ได้เปรียบเทียบ ความเจ็บปวด เหมือนกับทะเลอันกว้างใหญ่ที่ร้อนระอุในหัวใจ ดังทะเลทรายที่ร้อนในตอนกลางวัน

2.4.2 อุปลักษณ์ (Metaphor)

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2525) อธิบายอุปลักษณ์ไว้ว่า เป็นการเปรียบเทียบ ลักษณะที่เหมือนกับของสิ่งสองสิ่งโดยพูดเหมือนกับว่าสองสิ่งนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบ ของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า “เป็น” “เท่า” คือ ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ (วิภา กงกะนันทน์, 2533) ในการศึกษางานวินิพนธ์ ของอภิชาติ จันทรแดง พบว่า มีการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม่เชื้อร้ายหมายพรากลูกจากแม่

และเนื้อแท้แม่เห็นเป็นความเศร้า

คงเจียบง้นเงื่อนงำแห่งร่างเงา

กลางแสงวันว่างเปล่า...ใครเฝ้าดู

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากวินิพนธ์ข้างต้น อุปลักษณ์ เป็นการเปรียบเทียบลักษณะที่เหมือนกับของ สิ่งสองสิ่งโดยพูดเหมือนกับว่าสองสิ่งนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน ดังที่ปรากฏในบทประพันธ์ว่า “แม่เชื้อร้ายหมาย พรากลูกจากแม่และเนื้อแท้แม่เห็นเป็นความเศร้า” ซึ่งกวีใช้สื่ออย่างโรคร้ายในการเปรียบเทียบ ความพลัดพรากรจากแม่ ซึ่งเป็นความเศร้าโศกที่แม่ทุกคนอดทนไม่ได้ ที่จะต้องเห็นลูกตัวเองอยู่บนเตียง ผู้ป่วย

2.4.3 อติพจน์ (Hyperbole)

อติพจน์ เป็นการใช้คำพูดเกินจริง คือเกินกว่าความหมายที่ผู้พูดต้องการ เช่น มากเกินไป น้อยเกินไป ใหญ่เกินไป เล็กเกินไป การพูดเกินจริงนี้ ต้องเกินจนกระทั่งเป็นความจริงตาม คำพูดไม่ได้ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2525) ลงจบทาง ย่างก้าวหนามมีดมีด

โลกเบี้ยวบิดผิดแปลก แยกหวานขม

ราวดาบโค้งเงื้อง่าขึ้นวาวเงาคม

กระหน่ำเราแหล่จมทรุดลง

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากกวีนิพนธ์ข้างต้น มีการใช้อัตถิพนธ์ คือ มีการใช้ภาษาที่เกินจริง ดังที่ปรากฏในบทประพันธ์ว่า “โลกเบี้ยวบิดผิดแปลก แยกหวานขม” ซึ่งเป็นการสะท้อนให้ถึงการสูญเสีย จนทำให้สังคมโลกพังพินาศและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

2.4.4 บุคคลวัต (Personification)

บุคคลวัต คือการสมมติสิ่งไม่มีชีวิต ความคิดนามธรรม หรือสัตว์ให้มีสติปัญญาอารมณ์ หรือกิริยาอาการเยี่ยงมนุษย์ นอกจากนี้ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2548) เรียกภาพพจน์ชนิดนี้ว่า บุคลาธิษฐาน และได้อธิบายว่า เป็นการสมมติขึ้น ให้มีกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ เป็นคำมีความหมายรวม แต่อาจแยกย่อยได้เป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่คน แต่กิริยาอาการเหมือนหนึ่งเป็นคน สิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่คนหรือไม่มีตัวตน (นามธรรม) สมมติขึ้นเป็นคน ทำกิริยาอาการอย่างคน

ตลอดแนวไพรนรา จึงบ่าไหล

สายลมความยากไร้ ไม่รู้สิ้น

ฟังสิ, เสียงดูเหวว่า เราได้ยิน

กรวดทรายหินหนาวเหน็บ ยิ่งเจ็บใจ

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากกวีนิพนธ์ข้างต้น บุคคลวัตเป็นการสมมติสิ่งไม่มีชีวิตให้มีชีวิต ดังที่ปรากฏในบทประพันธ์ “กรวดทรายหินหนาวเหน็บ ยิ่งเจ็บใจ” ซึ่งแสดงให้เห็นถึง กรวดทรายหิน แสดงกิริยาอาการเหมือนมนุษย์นั่นก็คือ หนาวเหน็บและเจ็บใจ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว กรวดทรายหิน ไม่มีชีวิตเลย

2.4.5 ปุจฉา (Interrogation)

ปุจฉา เป็นการใช้ข้อความซึ่งเป็นคำถาม แต่คำถามนั้นบอกคำตอบอยู่ในตัวไม่ต้องการคำตอบ คือคำถามนั้นทำหน้าที่บอกเล่า (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2525) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เราเป็นคน-คนทั้งผองของที่นี่

แต่บางที “เราเป็นคนของที่ไหน?”

ทั่วประเทศเขตกาม “เราเป็นใคร?”

ฝ่าเปลวทุกข์ยุคสมัยอันมืดมน

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากกวีนิพนธ์ข้างต้น ปุจฉา เป็นการใช้ข้อความซึ่งเป็นคำถาม แต่คำถามนั้นบอกคำตอบอยู่ในตัวไม่ต้องการคำตอบ จากบทประพันธ์ดังกล่าว เป็นคำถามที่คนคนหนึ่งถามว่าตน เป็น

คนที่ใดและเป็นใคร ซึ่งเป็นการกล่าวแสดงให้เห็นว่า บางครั้งความสำคัญในตัวเรา ก็มีความจำเป็นในบางแห่งเท่านั้น

2.4.6 สัทพจน์ (onomatopoeia)

สุจิตรา จงสถิตวัฒนา (2549) อธิบายสัทพจน์ว่า คือภาพพจน์เปรียบเทียบโดยใช้คำเลียนเสียง ซึ่งเป็นการสร้างประสิทธิภาพแห่งเสียง ที่นำไปผู้อ่านเข้าถึงหรือใกล้ชิดกับการพรรณนาตามบทร้อยกรอง ถ้ากวีใส่เสียงธรรมชาติเอาไว้ได้อย่างเหมาะสม นั่นก็คือเป็นเครื่องมือทำให้เกิดจินตนาการได้ยิ่งขึ้น (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2517)

ลั่นเสียงข่มขู่ของนาฬิกาปลุก
 รถขยะเคลื่อนกิ้งก้างมายังหน้าบ้าน
 ขณะเม็ดน้ำแสนล้นไหลปรี่ผ่านผิว
 กลิ่นสบู่แตะแต้มเนื้อหนังหอมกรุ่น
 ยาสีฟันรสชาติเคี้ยวคุ้ยซาบซ่าช่องปาก
 ลากผ้าขนหนูซับเม็ดน้ำบนผิวเนื้อ
 ผ้าทั้งผืนก็ชื้นหมด
 รีบเคลื่อนร่างมาหน้ากระจก
 กลับคิดถึงฝอยน้ำเล็ก ๆ จากฝักบัว
 เมื่อเลื้อยผ้าและรองเท้าหุ้มห่มร่างกาย
 หัวใจไปยืนรอที่ช่องประตูก่อนแล้ว

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากกวีนิพนธ์ข้างต้น “รถขยะเคลื่อนกิ้งก้างมายังหน้าบ้าน” เป็นเสียงของรถขยะที่เป็นการกระทำโดยเกิดจากมนุษย์ ทำให้รถขยะเคลื่อนไหว เป็นการประพันธ์ที่มีสัทพจน์ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์และภาพคล้ายตามคำเลียนเสียง

2.5 การใช้สัญลักษณ์

การใช้สัญลักษณ์ เป็นศิลปะการใช้ภาษาวิธีหนึ่งของผู้ประพันธ์ ซึ่งทำให้งานประพันธ์มีความลุ่มลึก เพราะผู้ประพันธ์ไม่อธิบายโดยตรงไปตรงมา ผู้อ่านต้องคิดวิเคราะห์และตีความเอง การใช้สัญลักษณ์ขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้ประพันธ์แต่ละคน ดังที่ (สุจิตรา จงสถิตวัฒนา, 2549) ได้อธิบายสัญลักษณ์ไว้ว่า

สัญลักษณ์เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่อาจจะมีความสำคัญเชื่อมโยงทางภาพพจน์ แต่ไม่ใช่ประเภทหนึ่งของภาพพจน์ สัญลักษณ์หลายอย่างอาจจะพัฒนามาจากการใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบ

เมื่อมีการเปรียบเทียบจนเกิดความเข้าใจร่วมกันในขนบวรรณศิลป์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือของชาติชาติหนึ่ง วัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง ภาพพจน์เหล่านั้นจะกลายเป็นสัญลักษณ์ คือ เป็นสิ่งที่ใช้แทนอีกสิ่งหนึ่ง โดยไม่ใช้กลวิธีการเปรียบเทียบอีกลักษณะที่เป็นทั้งลักษณะเฉพาะและลักษณะสากล (สุจิตรา จงสถิตวัฒนา, 2549)

ระหว่างเดินทางกลับจากงานศพ

ข้าพบดอกไม้ดอกหนึ่ง

แว่วเสียงอาลัยยิ่งคะนึ่ง

จากเบื้องหลังผั่งซึ่งเดินจากมา

(อภิชาติ จันทรแดง, 2553)

จากบทประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีการใช้ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์แทนญาติพี่น้องที่เศร้าโศกจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไป ซึ่งไม่มีใครที่อยากจะให้คนที่เรารักต้องจากโลกนี้ไป

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิพนธ์ของ อภิชาติ จันทรแดง จากหนังสือประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง โดยเลือกศึกษาในด้านวันจลลิตา มีทั้งหมด 2 ด้าน ได้แก่ 1. กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา 2. กลวิธีการใช้ภาษา ผลการศึกษาพบว่า สรุปได้ดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งจะมีอยู่ 4 หัวข้อ ได้แก่

1.1 การตั้งชื่อเรื่อง ผู้ประพันธ์ใช้ข้อความที่กล่าวถึงสถานที่ การใช้เรื่องราว เป็นการนำเหตุการณ์ที่น่าสนใจมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง

1.2 การเปิดเรื่อง การเปิดเรื่องในแต่ละเรื่อง ส่วนใหญ่เน้นการตั้งคำถาม และการชี้ให้เห็นเพื่อชวนให้ผู้อ่านได้ติดตาม รู้สึกสนใจเรื่องราว

1.3 การนำเสนอ

1.3.1 เสนอโดยการบอกเล่า

1.3.2 เสนอเรื่องแบบรายละเอียดคลี่คลาย

1.3.3 เสนอโดยเน้นปรัชญา

1.3.4 เสนอเรื่องโดยผ่านตัวละคร

1.4 การปิดเรื่อง ผู้ประพันธ์มีกลวิธีการปิดเรื่องที่น่าสนใจ ในแต่ละเรื่องพบการปิดเรื่องโดยสรุปด้วยเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับชื่อเรื่อง ปิดเรื่องด้วยการทิ้งท้ายคมคมที่ชวนให้ผู้อ่านคล้อยตาม และปิดเรื่องโดยการทิ้งคำถามไว้อย่างปริศนาเพื่อให้อ่านคิดต่อ

2. กลวิธีการใช้ภาษา ซึ่งจะมีอยู่ 4 หัวข้อ ได้แก่

2.1 การใช้เสียงของคำ

2.1.1 การเล่นเสียงสัมผัสสระ พบว่ามีสัมผัสสระ

1. สระเดียวเรียงกัน 2 คำเรียกว่า “เคียง”
2. สองสระเรียงกันละ 2 คู่ เรียกว่า “ทบเคียง”
3. สระอื่นแทรกกลาง 1 คำ ถ้าอยู่ต้นวรรคหรือกลางวรรคเรียกว่า “แทรกเคียง” และถ้าอยู่ท้ายวรรคเรียกว่า “เทียบแอก”

2.1.2 การเล่นสัมผัสอักษร พบว่ามีสัมผัสอักษร

1. อักษรเดียวเรียงกัน 2 คำเรียกว่า “คู่”
2. อักษรเดียวเรียงกัน 3 คำเรียกว่า “เทียบคู่”
3. อักษรเดียวเรียงกัน 4 คำเรียกว่า “เทียบมรด”
4. อักษรเดียวเรียงกัน 5 คำเรียกว่า “เทียบมรด”
5. สองอักษรเรียงกันอักษรละ 2 คู่เรียกว่า “ทบคู่”
6. อักษรคั่นกลาง 1 คำเรียกว่า “แทรกคู่”
7. อักษรแทรกอยู่ 2 คำเรียกว่า “แทรกมรด”

2.2 การเล่นคำ

2.2.1 การซ้ำคำที่ต้นวรรค เพื่อเน้นและย้ำ และแล้วยังมีการสรรคำ ซึ่งเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ ตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ สร้างมิติแห่งความคิดที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

2.3 การสรรคำ เป็นกลวิธีการเลือกสรรใช้ถ้อยคำในงานประพันธ์ของกวี เพื่อทำให้บทกวีมีความหมายที่ลึกซึ้งสะท้อนอารมณ์ และเสียงไพเราะงดงาม อันก่อให้เกิดความซาบซึ้งสะท้อนใจแก่ผู้อ่าน

2.3.1 การใช้คำเหมาะสมกับเหตุการณ์ และตัวละคร

2.3.2 การใช้คำให้เกิดจินตภาพ

2.4 การใช้โวหารภาพพจน์ เป็นวิธีใช้ภาษาซึ่งคำหรือสำนวนที่ใช้มีความหมายไม่ตรงตามตัวหนังสือ การใช้ถ้อยคำในลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพหรืออารมณ์บางอย่างซึ่งยากแก่การบรรยายด้วยการใช้ภาษาอย่างตรงไปตรงมา

2.4.1 อุปมา (Simile) ความเปรียบซึ่งเกิดจากการบอกความเหมือนกันของสิ่งของสองสิ่งด้วยคำที่แสดงการเปรียบเทียบ

2.4.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบลักษณะที่เหมือนกันของสิ่งสองสิ่งโดยพูดเหมือนกับว่าสองสิ่งนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน

2.4.3 อติพจน์ (Hyperbole) เป็นการใช้คำพูดเกินจริง คือเกินกว่าความหมายที่ผู้พูดต้องการ จะเป็น มากเกินไป น้อยเกินไป ใหญ่เกินไป เล็กเกินไป

2.4.4 บุคคลวัต (Personification) คือการสมมติสิ่งไม่มีชีวิต ความคิดนามธรรม หรือสัตว์ให้มีสติปัญญาอารมณ์ หรือกิริยาอาการเยี่ยงมนุษย์

2.4.5 ปุจฉา (Interrogation) เป็นการใช้ข้อความซึ่งเป็นคำถาม แต่คำถามนั้นบอกคำตอบอยู่ในตัวไม่ต้องการคำตอบ คือคำถามนั้นทำหน้าที่บอกเล่า

2.4.6 สัทพจน์ (Onomatopoeia) คือภาพพจน์เปรียบเทียบกับใช้คำเลียนเสียง

2.5 การใช้สัญลักษณ์ เป็นศิลปะการใช้ภาษาวิธีหนึ่ง ไม่อธิบายอย่างตรงไปตรงมา ผู้อ่านต้องคิดวิเคราะห์และตีความเองการใช้สัญลักษณ์ขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้ประพันธ์แต่ละคน

ผลการศึกษาวิจัยลึลลของอภิชาติ จันทรแดง พบว่ามี 2 ประเด็น คือ 1. กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา ปรากฏการตั้งชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง การนำเสนอเรื่อง และการปิดเรื่อง 2. กลวิธีการใช้ภาษา ปรากฏการใช้เสียงของคำ การเล่นคำ การซ้ำคำ การสรุคำ การใช้สัญลักษณ์ ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของผู้ประพันธ์

อภิปรายผล

การประพันธ์บทกวีให้เป็นที่ยอมรับของผู้อ่านได้นั้น ผู้เขียนต้องมีกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาและการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ และสัมผัสได้ถึงความรู้สึก ความคิด อารมณ์ของผู้เขียน เนื้อหาสะท้อนสภาพสังคมได้เด่นชัด จึงจะทำให้ผู้อ่านประทับใจ ทำให้งานประพันธ์ของกวีมีความน่าสนใจ และเป็นที่ยอมรับ เห็นได้จากวิจัยลึลลของอภิชาติ จันทรแดง ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เรื่อง ประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง มีกลวิธีการประพันธ์โดยใช้กลวิธีอันหลากหลายทั้งการตั้งชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง การนำเสนอเรื่อง และปิดเรื่องที่ชวนติดตาม ในขณะเดียวกันผู้ประพันธ์ก็มีการใช้กลวิธีทางภาษาใช้ความงามทางด้านวรรณศิลป์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการประพันธ์ ซึ่งเป็นการใช้ภาษาอันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นท่วงทำนองการประพันธ์หรือวลีลล (Style) ของอภิชาติ จันทรแดง จนสร้างความประทับใจและเป็นที่ยอมรับของผู้อ่าน

การศึกษาในครั้งนี้ จึงมีความสอดคล้องกับบทความวิจัยของกระรัตเพชร คงรอด (2557) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยลึลลของหนุ่มเมืองจันทน์ในหนังสือรวมบทความเรื่อง “คำถามสำคัญกว่าคำตอบ”

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิจัยลึลลในกวีนิพนธ์ของนักเขียนท่านอื่น ๆ
2. ควรศึกษางานเขียนเรื่องอื่น ๆ ของอภิชาติ จันทรแดง เพื่อเปรียบเทียบการใช้คำสำนวน ภาพพจน์

เอกสารอ้างอิง

กระรัตเพชร คงรอด. (2557). วิจัยลึลลของหนุ่มเมืองจันทน์ในหนังสือรวมบทความเรื่อง “คำถามสำคัญกว่าคำตอบ”. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 6(1), 44-60.

- กิตติมา จันทรล่าว. (2555). **วิเคราะห์วินิพนธ์ของ สถาพร ศรีสัจจัง. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาสมาคมไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.**
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2517). **วรรณกรรมไทย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจือ สตะเวทิน. (2518). **การใช้ภาษาในระดับปริญญา.** กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.
- ธนศ เวศร์ภาดา. (2549). **หอมโลกรวรรณศิลป์: การสร้างรสสุนทรีย์แห่งวรรณคดีไทย.** กรุงเทพฯ: ปาเจรา.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2525). **ศิลปะการเขียนชุดพื้นฐานของการใช้ภาษา เล่ม 2.** กรุงเทพฯ: วิชาการ.
- เปลื้อง ณ นคร. (2542). **ศิลปะแห่งการประพันธ์.** กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- วิภา กงกะนันทน์. (2523). **วรรณคดีศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุจิตรา จงสถิตพัฒนา. (2549). **เจิมจันทน์กัสดาล: ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2.** กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชาติ จันทรแดง. (2553). **ประเทศของเราและเรื่องเล่าหลาย ๆ เรื่อง.** กรุงเทพฯ: ชายขอบ.